

názory & vzdělávání

Trump, Skripal a Jie Ťien-ming aneb poučení ze tří selhání politiky prezidenta Zemana

Jonáš Syrovátka

Tři Zemanovy neúspěchy

Zahraniční politika prezidenta Miloše Zemana od samotného počátku vyvolávala kontroverze, které se projevovaly zejména v jeho snaze nově definovat vztah k velmocem – Číně, Rusku a USA. Ve všech těchto případech se prezident často odchyloval nejen od postojů vlády, ale i od zaběhnutých principů české zahraniční politiky. Lze připomenout například Zemanovu účast na vojenské přehlídce pořádané v Moskvě k příležitosti uctění 70. výročí Druhé světové války v roce 2015 (které se v reakci na konflikt na Ukrajině neúčastnil žádný jiný vrcholný představitel západních států) či vyostřené vztahy s americkým velvyslancem Andrew Schapirem.

V průběhu prvního Zemanova mandátu sice jeho snaha o budování nadstandardních kontaktů s představiteli velmocí přispívala k nečitelnosti české zahraniční politiky, ale přeci jen nebylo možné zcela vyloučit, že navázané vztahy mohou mít určité pozitivní dopady. Budování nadstandardních vztahů s Ruskem bylo ospravedlňováno ambicí sloužit jako diplomatický prostředník (například při řešení konfliktu v Sýrii) nebo snahou uchránit české podniky před dopady sankcí. Vstřícnost k Číně (které mimochodem byla víceméně ve shodě s vládní pozicí) byla zase vysvětlována jako podpora ekonomické diplomacie a snaha o přilákání nových investorů. A ve chvíli, kdy v amerických volbách zvítězil Donald Trump, mohl se Zeman na chvíli jevit jako zkušený politik, z jehož předvídativosti může země benefitovat.

Avšak události, k nimž došlo na přelomu prvního a druhého Zemanova mandátu, ukázaly, že politika Hradu vůči velmocem stojí na velmi nejistých základech. Nejenže se příliv čínských investic nedostavil, ale jejich vlajková loď – společnost CEFC – se dostala do problémů, když začalo vyšetřování jejího šéfa Jie Ťien-minga kvůli obvinění z korupce. Pikantní na celé záležitosti je, že pan Ťien-ming zastával také pozici poradce prezidenta Zemana. Skutečnost, že tento vývoj událostí Hrad zaskočil, ilustruje mimo jiné improvizovaná výprava prezidentových spolupracovníků do Číny. Postoj Ruska k České republice se zase naplno vyjevil během kauzy spojené s otravou bývalého důstojníka ruské tajné služby GRU Sergeje Skripala. Česká republika se během ní stala součástí kouřové clony vypuštěné nad celou záležitostí ruskými reprezentanty. Prezident Zeman se posléze tomuto dění přizpůsobil nepochopitelným příkazem kontrarozvědné službě BIS, aby prověřila přítomnosti plynu novičok na českém území, a dalšími prohlášeními, která byla řádně

vytěžena ruskou propagandou. A naděje na to, že by Zeman kapitalizoval podporu Donalda Trumpa a mohl české zájmy prosazovat při návštěvě Bílého domu, se též nenaplnily. Úroveň vztahů mezi americkými představiteli a českým prezidentem nejlépe ilustruje skutečnost, že předseda Sněmovny reprezentantů (a tím pádem třetí nejvyšší představitel USA) Paul Ryan se během své návštěvy Česka na Hradě vůbec nezastavil.

Je tedy možné shrnout, že Zemanova zahraniční politika vůči velmocím selhala ve všech třech výše zmíněných případech. Tato skutečnost by však neměla být chápána pouze jako důkaz nereálných ambic současného prezidenta, ale též jako ilustrace některých symptomů, kterými trpí české vztahy s velmocemi dlouhodobě.

Historické analogie

Ambice pěstovat exkluzivní vztahy s velmocemi není v českém kontextu vůbec nová. Stačí připomenout jednostrannou zahraniční politiku První republiky zaměřenou na Francii nebo snahu o vybudování vazby s USA, která byl viditelná po roce 1989. Je však nutné si neustále připomínat, že možnost rozvíjet tyto vazby byla dána specifickým dobovým kontextem a skutečností, že na české politické scéně se objevily výjimečné figury formátu Tomáše Garrigue Masaryka či Václava Havla, které měly celosvětový vřehlas. Ve chvíli, kdy tyto figury odešly, se rychle ukázalo, že malé Česko(slovensko) nemůže být pro velmoci rovnocenným partnerem. Snaha o exkluzivní vztahy narazila na absenci společných témat, nesouměřitelnost rozsahu zájmů a nevyrovnané možnosti a kapacity. Snění o exkluzivním vztahu tak většinou končilo trpkým procitnutím ve chvíli, kdy došlo na praktické otázky, a dojmem, že velmoci o české přátelství vlastně nestojí a jsou ochotny nás hodit kdykoli přes palubu. Tyto emocionální výkyvy jen přispívaly ke kyvadlovému vychylování české zahraniční politiky, která se po zklamání z neuspokojivých výsledků příliš ambiciózního příklonu na Západ často obracela k Východu.

Tři doporučení:

Toto pendlování z jedné strany na druhou je třeba zastavit a stabilizovat českou zahraničněpolitickou pozici. Zde navrhuji tři kroky, které by k tomuto mohly přispět. Je nutné si uvědomit, že nelze spoléhat na neformální diplomacii postavenou na osobních sympatiích mezi jednotlivými politickými figurami. A to nejen z toho důvodu, že v české

politice se v současné době nevyskytuje žádná výrazná osobnost, která by si svým příběhem a charismatem byla schopna získat pozornost představitelů velmocí. Politika čerpající svou dynamiku a legitimitu pouze z jedné osoby je vždy velmi křehká, co se týče trvání, a příliš závislá na okolnostech, co se týče obsahu. Poté co daná osoba zmizí ze scény, se často totiž ukáže, že témata naplňující vzájemné vztahy byla spjata s tímto jednotlivcem natolik, že jeho odchod znamená vyprázdnění vzájemných vztahů. Proto by se spíše než na budování osobních sympatií měla politika zaměřit na hledání společných témat a projektů. Pokud je navíc garantem vztahu s velmocemi pouze určitá osoba, může se snadno stát, že místo zájmů státu bude prosazovat své osobní zájmy či skupiny osob, které jej obklopují (dané ideologicky či zjištěně).

Oprávněné či neoprávněné podezření z toho, že zahraniční politika směrem k velmocím je pouze projekcí zájmů úzké skupiny osob přímo souvisí s dalším problémem – nedostatkem konsenzu. Ten je ve vztahu k velmocím potřebný dvojnásob a to zejména v dnešní době, kdy se jejich spory postupně přelévají v krizi současného mezinárodního řádu. Proto musí být z vyjádření našich představitelů jasné, kam Česká republika patří a směřuje. Hlavním tvůrcem a garantem této pozice musí zůstat vláda – konkrétně ministr zahraničí, který k rozhodování o těchto otázkách disponuje největší kompetencí vzhledem k tomu, že se může opřít o stanoviska příslušného odborného aparátu. Osobní element vztahů je samozřejmě důležitý, avšak neideologická byrokracie pracující bez emocí by měla být schopna debatu vracet k racionální debatě o skutečných problémech. Snaha o jejich řešení by měla přispívat ke spojování politické reprezentace. Na rozdíl od různých – možná silných, ale často neplodných – gest, která společnost a politiky spíše rozdělují.

Zkušenosti z minulosti ukazují, že Česká republika by neměla mít jako prioritu budování exkluzivních vztahů s velmocemi. Své ambice by naopak měla přizpůsobit mocenským kapacitám. Proto dává mnohem více smyslu věnovat energii rozvíjení partnerství s našimi sousedy a hledání společných zájmů se stejně velkými zeměmi napříč Evropskou unií – mimo země V4 se může jednat například o státy Beneluxu. Tato spolupráce může vyvažovat zájmy silnějších evropských států – Francie nebo Německa – na jednání unijních orgánů. Strategie spojování a

vyvažování by měla fungovat také na globální úrovni, kde se státy EU musí snažit hledat společnou řeč v co největším počtu oblastí, aby mohly působit jako protiváha zájmů USA, Ruska nebo Číny. Tento přístup založený na debatě, kompromisu a spolupráci je odrazem ideálů fungování liberálního mezinárodního řádu, jehož zachování by mělo být jedním z hlavních cílů české zahraniční politiky.

Rezignace na budování koalic s ostatními menšími státy a snaha vlichotit se do přízně velmocí vede k postupné ztrátě autentické zahraniční politiky a snížení schopnosti prosadit vlastní zájmy. Žalostné výsledky prezidenta Zemana zmíněné v úvodu to jasně dokazují. Doufejme, že jeho éra bude mementem, které odradí budoucí prezidenty a premiéry od podobně neuváženého postupu a povede ke snaze o racionálnější a konsenzuálnější zahraniční politiku vůči velmocem postavenou na debatě o konkrétních problémech a opírající se o spojení s menšími státy.

O autorovi:

Jonáš Syrovátka je členem expertní komise TOP 09 pro zahraniční politiku. Vystudoval politologii a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně.

Ke stažení dostupné na <http://www.top-az.eu/ke-stazeni/publikace/>